

Ekklesia 21 mei 2017

Navolging: wie het niet met me eens is, die volge mij door Janneke Stegeman

Degenen die Jezus volgen, vormen samen een gemeenschap, zo vertellen ons de verhalen van het Nieuwe Testament. Wat voor gemeenschap is dat eigenlijk? Handelingen schetst het ideaal van een eenstemmige gemeenschap. Zo was het niet, kunnen we met een gerust hart zeggen. Dat geldt voor wel meer bijbelse verhalen. Die vertellen niet zozeer hoe het was, maar hoe het had kunnen zijn. Handelingen is een soort post-Jezus variant op het Paradijsverhaal. Het is een variant op er-was-eens: geen vuiltje aan de lucht, en toen... Ja, toen begon het echte leven, en daarmee begon het gedonder.

In Handelingen schetst Lucas op een dramatische manier het begin van de beweging van volgelingen van Jezus – in Handelingen overigens allemaal joden, die de tempel blijven bezoeken. Hun eerste taak is het verspreiden van de goede boodschap, en dat gebeurt via gemeenschap. Van die gemeenschap schetst Lukas een idyllisch beeld. Iedereen weet: wie een verhaal vertelt, die structureert, en schept een werkelijkheid. Dat doet Lukas zeer zeker, met een specifieke bedoeling. We lezen hoe Lukas het voor zich zag: *didache* – onderwijs - voor nieuwe bekeerlingen; *koinonia* – gemeenschap, het breken van brood en bidden – waarschijnlijk in de tempel. Dat is eventueel nog haalbaar. En: ze deden wonderen en tekenen en verkochten hun bezittingen. Is dit waar de lat ligt voor gemeenschappen die zich christelijk wagen te noemen?

Zelfs in Handelingen duurt die idylle maar even. Dan ontstaan er interne conflicten, en externe problemen met de autoriteiten. Dat leidt tot vervolging – een belangrijk element in het boek Handelingen. Lukas vertelt het verhaal van een gemeenschap die sterk genoeg moest zijn om vervolging aan te kunnen, en zelfs groeide.

Ondertussen leeft er in het Christendom altijd iets voort van die idylle als meetlat. Het heeft een hoog: hier-is-het-niet-gehalte, een hoog afbrand risico ook, want je leeft met een doel dat onhaalbaar is. Al te hooggestemde idealen kunnen bedekkend en fnuikend werken.

Ik vraag me dus af: is het eigenlijk wel iets om naar te verlangen, dat type gemeenschap? Ik geloof eerder in een gemeenschap die leeft met idealen, zonder die of zichzelf te idealiseren, en zonder naar eenstemmigheid te streven.

Marcella Althaus-Reid schrijft over bevrijdingstheologie:

Bevrijdingstheologie is een doorgaand proces van contextualisatie, een doorgaande oefening in serieuze twijfel.

Je moet niet al te goed weten waarnaar je op weg bent, volgens mij. Het risico daarvan is dat je je ogen niet meer goed open houdt voor wat er nu is en zich voordoet, en gedaan moet worden.

Het is een utopie, alle neuzen dezelfde kant op. Alle harten een. Het gaat nooit gebeuren. In deze dienst, zoals altijd, zijn er mensen geraakt, en anderen niet zo. Volgende week is het weer anders.

Wat gebeurt er bijvoorbeeld met de kritische types in een al te ideale gemeenschap? Degenen die zeggen: ja, maar, die hun aarzelingen en twijfels uitspreken.

Eerder dan dat we het eens zijn, komt het er op aan dat we het oneens kunnen zijn op een vruchtbare manier. - Als iedereen zich vrij voelt zich uit te spreken. Als we elkaar kunnen aanspreken op onze verantwoordelijkheden. Als we durven leren – en daarbij hoort de stap van twijfel uit, kritiek verwoorden. Dat betekent dus dat jij het moet zeggen als je het niet met me eens bent, en dat ik dan de moed op breng naar je te luisteren - als ik er klaar voor ben.

Dat verdeeldheid per se niet wenselijk is, en polarisering slecht vind ik een onzalig idee. Zalig zijn de vredestichters, ja, maar onzalig zijn degenen die een vruchtbare discussie in de kiem smoren. Onzalig zijn degenen die alle onenigheid onder het tapijt vegen.

Deze dienst heette eerst navolging, maar dat bekt niet helemaal lekker. Dat klinkt een tikje suf en volgzaam, alsof degene die navolgt niet zelf kan nadenken. Zelf willen we denken, geen geitenwollensok achterna. Dan kom je gauw uit bij Nietzsche.

Meestal wordt Nietzsche beschouwd als de doder van god. Welke godsfiguur heeft Nietzsche omgelegd, en waar kwam die god vandaan. Tenslotte is 'god' een functie-aanduiding. Zoals koning, of fietsenmaker, of tandarts. Bij de functie god hoort meestal macht, tijd (eeuwigheid), iets met oorsprong en doel der dingen, een doelmatigheid van de wereld. Maar je kunt daar heel verschillend over denken.

De god tegen wie Nietzsche zich keerde was de god van het christendom. Of beter gezegd: de god van het 19e eeuwse Europa. Nietzsche verzette zich tegen de al te ingeburgerde god, die samenviel met Europese burgerlijkheid. Terecht, want zo'n al te ingeburgerde god is krachteloos. Goden zijn buitenstaanders, schoppers tegen de gevestigde orde, of ze zijn lucht en ledig, ze doen niets, behalve het bestaande bekrachtigen.

Het christendom van zijn tijd ging over medelijden, vond Nietzsche. De christelijke mens verheft zich boven degenen die medelijden zouden verdienen. De kerk zegt wat goed is en wat slecht is, en dat maakt de mens afhankelijk en schaapachtig. Het ideaal van Nietzsche is een mens die uitgaat van eigen geweten.

Nietzsche heeft niet het Opperwezen dat eens bestond van kant gemaakt. Hij bekritiseerde de burgerlijke christelijke Europese cultuur die leidde tot een vorm van nihilisme: dit christendom schreef voor, het daagde niet uit, het was gestold, niet meer levend. Wie daaraan de zin van zijn leven ontleent, baseert zijn

leven op een illusie. Daarom zijn devies: wie het niet met mij eens is, die volg mij. Veel spannender.

We hebben reden om Nietzsche dankbaar te zijn. Met zijn visie op de mens stem ik niet helemaal in. In de eerste plaats was hij zoveel verlichte denkers racistisch en misogyn. Daarnaast: Nietzsche geloof in de mens die zich in zijn dooie eentje tot het leven verhoudt, het autonome individu. Ik niet. Niet omdat ik het afkeur, maar omdat ik denk dat wij mensen er niet voor toegerust zijn. Anders dan Nietzsche geloof ik niet in de mens die enkel vaart op eigen geweten. Ik geloof in gedeelde processen van gewetensvorming – in gemeenschap, dus. En ik geloof in het erkennen van lek en gebrek. Van falen. Het leven zit in afhankelijkheid, niet in autonomie. Wij zijn blijvend incompleet, op onszelf. Altijd onvoltooid. We bestaan niet alleen in onszelf, maar ook in degenen die voor wie we zorgen, die voor ons zorgen, die ons liefhebben, en die wij liefhebben, en zelfs in wie wij haten. En daarbij helpt gemeenschap – gemeenschap die niet uit is op pais en vree, maar op groei, op het aangaan van de dingen die er toe doen.

Navolging vraagt overgave, en erkennen dat je leven zich deels buiten jezelf en in verbinding afspeelt. Navolging gaat over vragen die de grenzen van je zelf overstijgen: durf je je eigen zekerheden op het spel te zetten? Je eigen lijf zelfs?

Navolgen is niet braaf en ongevaarlijk. Het gaat over het present stellen van het verleden. Twijfel en crisis hoort bij Zoals in Deuteronomium:
Niet met onze voorouders heeft Adonai dit verbond gesloten.
Nee, met ons.

Dat geldt niet alleen voor de eerste lezers, voor wie Mozes ook een figuur van lang her was. Deze tekst is een uitnodiging aan iedere nieuwe generatie – tot doorgaande contextualisatie. Hoe laten we ons raken door die traditie? Niet: hoe worden wij een natuurgetrouwe kopie? Daarin geef ik Nietzsche gelijk: het leven draait om het leven zelf, niet om iets daarbuiten. De enige die zijn of haar eigen leven zin kunt geven, dat zijn wij zelf. Zin kan je gegeven worden, maar je moet het je zelf eigen maken.

Dus, inderdaad: wie het niet met mij eens is, die volg mij. En vice versa. Daar groeit een gemeenschap van. Niet per se van eenstemmigheid, eerder vanwege de verschillende ideeën, perspectieven etc die er leven. Een deel daarvan wordt zichtbaar in de fair vanmiddag.

Zo zit het christendom eerder in elkaar: een mozaïek van over elkaar heen buitelandse manieren om geloof te leven, die soms op gespannen voet met elkaar staan, maar uit zijn op uitwisseling en gesprek.

Ik denk dat de plekken waar het schuurt de meest interessante vindplaatsen zijn van nieuwe perspectieven en inspiratie. Misschien is je natuurlijke neiging om dat uit de weg te gaan, want door je uit te spreken maak je jezelf kwetsbaar. Het is eng.

In mijn ideale gemeenschap is de tegenspreker zeer welkom, en wordt zijn of haar moed gezien. Worden de Nietzsche en de andere doodshoofddragers

gewaardeerd. Als we soms denken dat het zonder onenigheid gaat, zonder gekrakeel. Er is geen ideale gemeenschap, maar in een gezonde gemeenschap schuurt het, en gaat het soms hard tegen hard. Af en toe is het crisis ook. En dat is prima.

Ik wens ons vruchtbare onenigheid. Moge het zo zijn.